

Тема 1. Педагогіка вищої школи як наука та навчальна дисципліна
Тема 2. Система вищої професійної освіти, її нормативно-правове забезпечення

Лекція 1

План

1. Педагогіка вищої школи, методика викладання у вищій школі. Категорії, цілі та завдання.
2. Основні тенденції розвитку вищої освіти.
3. Державна політика у сфері вищої освіти.
4. Рівні та ступені вищої освіти.
5. Організації педагогічного дослідження у вищій школі.

Глосарій

Педагогіка Παιδαγωγία (гр.pais — дитя і ago — веду, керую) – сукупність теоретичних і практичних наук, які вивчають виховання, освіту і навчання; наука про закономірності, принципи процесу виховання, структуру, механізми, технологію його здійснення (за В.Лозовою).

Методика викладання – синтез теоретичних знань і практичного педагогічного досвіду; спрямована на засвоєння знань як керівних принципів ефективної організації освітнього процесу, умінь, навичок та здібностей, що забезпечують його успішність. Педагогіка виступає для методики не тільки об'єктом дослідження, але й науковою методологією (вчення про науковий метод пізнання, сукупність вихідних ідей).

Розвиток – процес кількісних та якісних перетворень, що відбуваються протягом життя людини.

Формування – передбачає процес і результати цілеспрямованих (виховання) і стихійних впливів соціальної дійсності, а також спадковості особистості, її активності.

Освіта - система; процес; результат процесу пізнання; прилучення індивіда до культурних цінностей людства у результаті формування, розвитку, виховання, навчання; основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорука розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави (Закон «про освіту»).

Кваліфікація (від лат. qualis – якість, facio – роблю) – 1) визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання) (Закон «Про освіту»); 2) офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами (закон «Про вищу освіту»).

Навчання – процес взаємодії педагогів і здобувачів освіти, спрямований на засвоєння знань, вмінь і навичок.

Виховання – у *широкому педагогічному значенні* – процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи; у *вузькому педагогічному значенні* – цілеспрямована взаємодія вихователя і вихованців, спрямована на формування певних якостей, властивостей, відносин людини.

Особистість - означає специфічну суспільну особливість людини і пов'язане із засвоєнням матеріального духовного досвіду, накопиченого людством. Особистість наділена певним ступенем усвідомлення світу і самосвідомості. Індивід стає особистістю, коли він у змозі оцінити не лише оточуюче його середовище, але й своє становище в ньому і тим самим діяти свідомо і цілеспрямовано.

Індивідуальність характеризує несхожість, своєрідність, відмінність однієї людини, особистості від іншої.

Метод навчання – це спосіб взаємопов'язаної діяльності викладача та студентів, спрямований на засвоєння знань, формування умінь і навичок, розвиток професійних та інтелектуальних здібностей студентів як майбутніх спеціалістів.

Приєм – *це* окремий компонент методу, який підсилює його ефективність, тобто підсилювач методу.

Уміння - здатність людини виконувати певну діяльність на основі набутих знань та навичок (свідомо і творчо); у результаті тренування вміння автоматизуються і стають навичками.

Професія - певний суспільний статус людини, що передбачає його спеціальну та цілеспрямовану підготовку, підтверджену в спеціальному документі про професійну підготовку або перепідготовку (*на державному рівні*); джерело існування (*на індивідуальному рівні*).

Педагогічна парадигма - сукупність теоретичних і методологічних підходів, що визначають систему освіти, втілювану в науці й практиці на конкретному історичному етапі.

Вища освіта – рівень освіти, який особа здобуває у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання; сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти (Закон).

Освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно

здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (Закон).

Тенденція – це можливість для тих чи інших подій розвиватися у певному напрямку; виражена загальна спрямованість змін показників будь-якого часового ряду.

Освітня тенденція – це спрямованість освітніх процесів у певний період часу .

Рівні освіти:

- дошкільна освіта, яка відповідає нульовому рівню НРК;
- початкова освіта, яка відповідає першому рівню НРК;
- базова середня освіта, яка відповідає другому рівню НРК;
- профільна середня освіта, яка відповідає третьому рівню НРК;
- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає другому рівню НРК;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає третьому рівню НРК;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає четвертому рівню НРК;
- фахова передвища освіта, яка відповідає п'ятому рівню НРК;
- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає шостому рівню НРК;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає сьомому рівню НРК;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає восьмому рівню НРК;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, який відповідає дев'ятому рівню НРК;
- науковий рівень вищої освіти, який відповідає десятому рівню НРК.

Тема 3. Професійна діяльність викладача

Лекція 2

План

1. Професійна педагогічна діяльність.
2. Кафедра як структурний підрозділ ЗВО.
3. Студент як суб'єкт освітнього процесу.

Глосарій

Педагогічна діяльність освітян – особливий вид активності, соціальної діяльності та система низки діяльностей з певними складовими компонентами (мотив, мета (цілі), дії, об'єкт та суб'єкт, засоби, результат), спрямованої на передачу наступним поколінням накопичених людством знань, соціально-морального досвіду, матеріальної та духовної культури, а також створення умов для особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві .

Учасниками освітнього процесу у вищих навчальних закладах є:

- 1) наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники;
- 2) здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у вищих навчальних закладах;
- 3) фахівці-практики, які залучаються до освітнього процесу на освітньо-професійних програмах;
- 4) інші працівники вищих навчальних закладів.

До освітнього процесу можуть залучатися роботодавці (Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р., Стаття 52).

Кафедра – базовий структурний підрозділ ВНЗ, який здійснює підготовку студентів у рамках визначеної спеціалізації; це об'єднання професорсько-викладацького персоналу і наукових співробітників з однієї або декількох тісно пов'язаних між собою галузей знань.

Кафедра створюється рішенням Вченої ради ВНЗ за умови, якщо до її складу входить не менше ніж п'ять науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менше ніж три з яких мають науковий ступінь або вчене звання.

Адаптація – активне пристосування індивіда до умов середовища і результат цього процесу.

Соціально-педагогічна адаптація – це засвоєння молодою людиною норм студентського життя, включення в систему міжособистісних стосунків групи.

Девіантна поведінка – (від лат. *deviatio* – відхилення) – поведінка, що відхиляється – це поведінка, що порушує соціальні норми певного суспільства.

Тема 4. Педагогічна майстерність викладача.
Тема 5. Організація методичної роботи викладача ЗВО
Лекція 3

План

1. Сутність поняття “педагогічна культура”.
2. Сутність поняття “педагогічна майстерність”
3. Педагогічна етика.

Глосарій

Педагогічна культура - педагогічна система (ця система є відкритою) і водночас елемент її; єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення.

Педагогічна майстерність - синтез наукових знань, умінь і навичок, методичного мистецтва і особистих якостей педагога; такий морально-фізичний та предметно-професійний стан, коли педагог знає та вміє будувати НВП на основі добровільного та взаємно-приємного співробітництва, партнерства, гармонійно поєднувати індивідуальні, групові та колективні види діяльності.

Педагогічна техніка – це вміння використовувати власний психофізичний апарат як інструмент виховного впливу. Це – володіння комплексом прийомів, які дають педагогові можливість глибше, яскравіше, талановитіше виявити свою позицію і досягти успіхів у виховній роботі.

Вимоги до мови викладача :

- ✓ Правильність – відповідність нормам наголосу і граматики, виключення “не літературних” висловів, слів-паразитів
- ✓ Точність – відповідність висловлюваної думки мовним засобам її відображення
- ✓ Ясність – доступність для студентів, використання простих фраз і речень
- ✓ Логічність – при побудові міркування всі частини його змісту послідовно слідкують одна за одною, взаємопов'язані між собою і ведуть до кінцевої мети
- ✓ Виразність - виключення штамів, стереотипів мовлення. Використання фразеологічних обертів, прислів'я, приказок, крилатих висловів, афоризмів тощо. Голосова та інтонаційна модуляція
- ✓ Багатство – великий словниковий запас
- ✓ Спрямованість мови викладача до студентів

Такт (фр. tact, лат. tactus – дотик, відчуття) почуття міри, яке підказує правильне ставлення, підхід до кого-небудь, чого-небудь, вміння поводитися делікатно.

Тактовність – риса особистості, що є вихованою здібністю, яка переросла у звичку дотримуватися міри у спілкуванні, не допускаючи дій і слів, які можуть бути неприємними для інших людей.

Етична дилема - вимушений вибір між альтернативними напрямками поведінки.

Тема 6. Загальна характеристика освітнього процесу у ЗВО

Лекція 4

План лекції

1. Дидактика як наука про навчання.
2. Поняття про освітній процес, його функції.
3. Характеристика складових освітнього процесу.
4. Дидактичні принципи.

Глосарій

Дидактика (гр. Didaktikos – повчальний) – галузь педагогіки, в якій розглядається теорія освіти і навчання.

Освітній процес :

- ▶ система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (Закон «Про освіту», ст.1)
- ▶ інтелектуальна творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, яка здійснюється через систему науково-методичних і педагогічних заходів і спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості (Закон “Про вищу освіту, ст.47)
- ▶ динамічна взаємодія викладачів і студентів, спрямована на досягнення освітньої мети

Категорії дидактики вищої школи

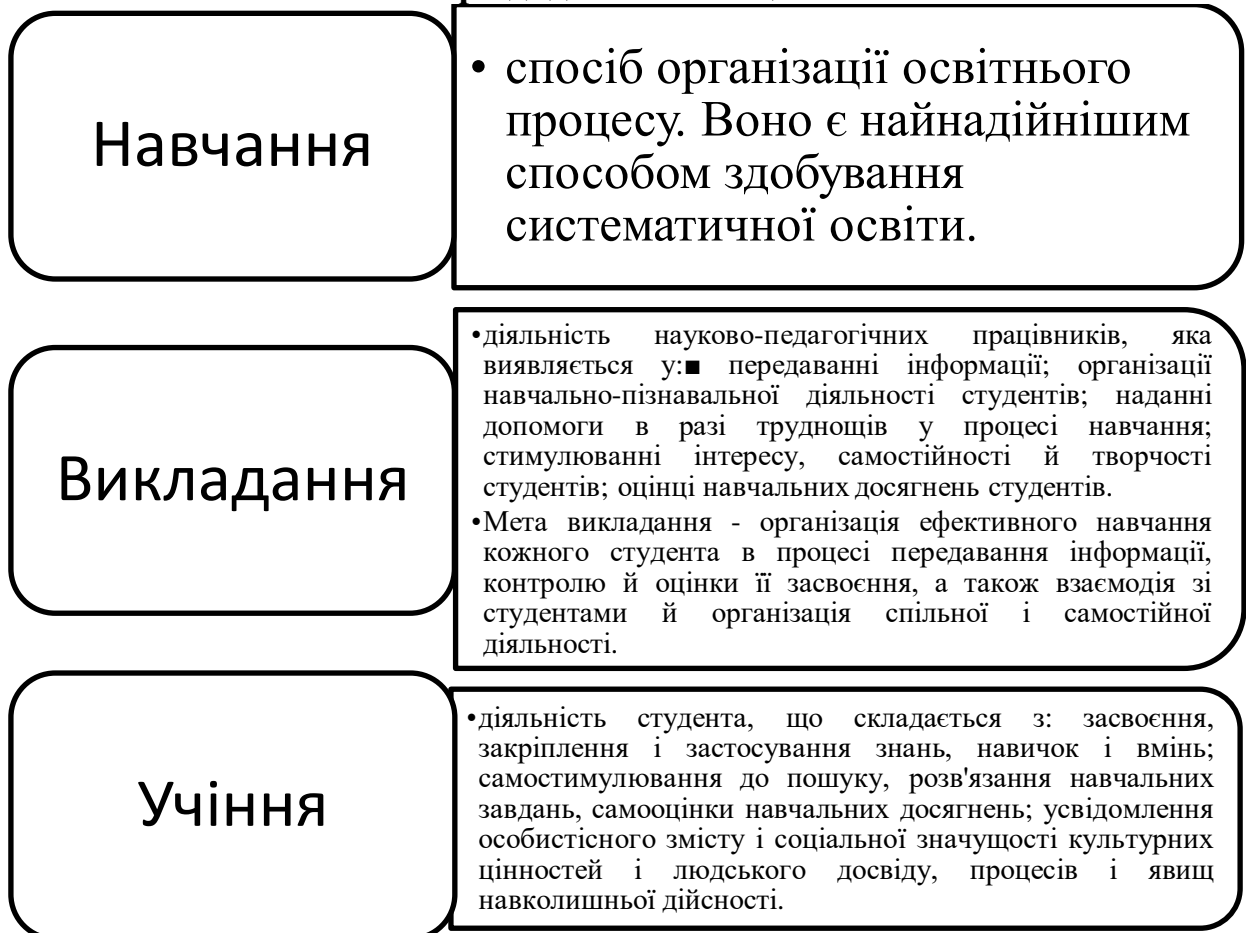

Схема. Категорії дидактики вищої школи

Закономірності навчання – об'єктивні, стійкі, суттєві взаємозв'язки педагогічних явищ, процесів у навчанні.

Принципи навчання (лат. principium – початок, основа) – основні положення, що визначають зміст, організаційні форми і методи навчання; система вихідних, основних дидактичних вимог, установок до процесу навчання, виконання яких забезпечує ефективність практичної діяльності.

Принципи навчання вищої школи:

- принцип гуманістичної спрямованості навчання
- принцип забезпечення єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання
- принцип професійної спрямованості навчання
- принцип науковості
- принцип систематичності й системності в навчанні
- принцип доступності нарошуваних труднощів
- принцип свідомості, активності й самостійності студентів у навчанні
- принцип індивідуального підходу до студентів
- принцип наочності навчання
- принцип міцності засвоєння знань, умінь, навичок
- принцип оптимізації навчального процесу

Підходи до визначення змісту освіти

Теорія формальної освіти

Висунута в працях Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Й.-Ф. Гербарта, І. Канта та ін. Згідно з нею основним завданням освіти є розвиток розумових сил, логічного мислення, уяви, пам'яті, інтелекту учнів. А зміст освіти має базуватися на предметах гуманітарного циклу, математиці й логіці. За цією теорією працювали класичні гімназії, ліцеї в Росії та Англії. У наш час на цій основі організовано навчальний процес у гімназіях, окремих ліцеях гуманітарного напрямку, деяких школах. Теорія матеріальної освіти. Засновником є англійський філософ Герберт Спенсер (1820—1903). Зумовлена швидким розвитком техніки, промисловості, транспорту, зв'язку. Прихильники її основним завданням вважали здобуття прикладних знань, зосередження на вивченні предметів природничо-математичного циклу, в процесі засвоєння яких має відбуватися розвиток мислення, розумових здібностей. Раніше такі підходи сповідували реальні та комерційні училища, у наш час — коледжі, деякі ліцеї.

Педагогічна теорія

Сформулював американський філософ, педагог Джон Дьюї (1859—1952). Згідно з нею зміст освіти визначається інтересами та здібностями дітей, а не соціально-економічними умовами й потребами суспільства. На практиці це виражається в організації замість систематичного навчання бесід, ігор, занять за інтересами.

Схема Підходи до визначення змісту освіти Елементи змісту освіти (І.Я Лернер, М.М.Скаткін)

Табл.1 Елементи змісту освіти

ЕЛЕМЕНТ	ХАРАКТЕРИСТИКА
Знання	Цілісна система відомостей, пізнання, які накопичені людством. У навчанні повинні бути засвоєні основні поняття, терміни, факти повсякденної дійсності й науки, її закони.
Способи діяльності, досвід їх здійснення	Виділяється досвід здійснення відомих способів діяльності, який втілюється в уміннях і навичках суб'єкта, який засвоїв цей досвід. Уміння — свідоме оволодіння сукупністю певних навчальних операцій. Навички — усталені способи діяльності, автоматизовані вміння. Уміння і навички — це способи діяльності на основі набутих знань. Розрізняються уміння і навички спеціальні і загальнонавчальні.

	<p>Спеціальні, предметні уміння, формуються на матеріалі конкретного предмета. Серед загальнонавчальних умінь і навичок виділяють (Ю.К. Бабанський): 1) навчально-організаційні — уміння раціонально планувати діяльність, визначати її завдання, уміння створювати умови діяльності; 2) навчально-інформаційні — уміння працювати з книгою, вести бібліографічний пошук; 3) навчально-інтелектуальні — уміння виділяти головне.</p>
<p>Досвід творчої діяльності</p>	<p>Діяльність, в результаті якої створюється об'єктивно чи суб'єктивно нове завдяки специфічним процедурам: самостійного переносу раніше засвоєних знань і вмінь у нову ситуацію; знаходження оригінального розв'язання проблеми в умовах, коли відомі інші; виділення нової проблеми в знайомій ситуації або нової функції об'єкта.</p>
<p>Досвід емоційно-ціннісного ставлення</p>	<p>Передбачає наявність знань, умінь, але не зводиться до них і полягає у формуванні ставлення суб'єкта до світу, діяльності, наукових знань, моральних норм, ідеалів.</p>

Тема 7. Форми організації навчання у ЗВО

Лекція 5

1. Характеристика форми організації навчально-пізнавальної діяльності.
2. Лекція, практичне та лабораторне заняття - форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів
3. Форми позааудиторної навчальної діяльності у ЗВО.

Глосарій

Форми організації навчання – це певний порядок (режим, межі), при якому відбувається освітній процес у ЗВО. У різних формах реалізуються методи, принципи, зміст освіти. Отже, форма організації навчання у ЗВО – це зовнішній вигляд освітнього процесу, спосіб існування і відображення його змісту.

У сучасній вищій школі використовуються, згідно Р.Піонової такі форми навчальної діяльності:

- 1) теоретичні (лекція, семінарські заняття, курсова робота, дипломна робота, консультація, навчальна екскурсія);
- 2) практичні (лабораторно-практичні заняття, практикуми);
- 3) комбіновані (педагогічна і виробнича практика);
- 4) контрольні (колоквіум, залік, іспит).

У залежності від кількості і складу студентів навчально-пізнавальна діяльність їх реалізується у масових формах (лекція), групових (лабораторні, практикуми, семінари), індивідуальних (консультації). При цьому викладач виконує різні функції: організатора навчального процесу, джерела знань, консультанта, аналітика, управлінця, контролера тощо.

Лекція – усне, послідовне, систематичне викладення змісту науки, навчального предмета, певної теми і його запис. Таке визначення дають більшість словників, зокрема «Словарь русского языка Ожегова», «Краткий энциклопедический словарь». Лекція – від латинського *lectio* – читання, появилася більш ніж 1000 років тому і міцно стала провідною, а спочатку єдиною формою і методом навчання. Лекція з'явилася ще в античній Греції, в школах відомих філософів, класичний вигляд вона прийняла вже у середньовікових університетах і зайняла провідне місце. До XVIII століття магістри і професори читали лекції латинською мовою. Видатний російський учений М.В.Ломоносов був перший, хто почав читати лекції російською мовою, що значно поліпшило як навчальну роботу студентів, так і лекторську діяльність професорів.

У залежності від визначених автором критеріїв можна виділити такі **види лекцій**:

1. За загальною метою: навчальні, агітаційні, виховуючі, освітні, розвиваючі.
 2. За науковим рівнем: академічні і популярні.
 3. За дидактичними завданнями: вступні, поточні, заключні
- узагальнюючі, оглядові, лекції –консультації, лекції-візуалізації.

4. За способом викладу матеріалу (бінарні, лекції-дискусії, лекції проблемні, лекції-конференції).

Класична лекція (традиційна) – це передача наукових знань. У середньовіччі така лекція проходила як читання тексту з підручника, конспекту. Класична лекція – інформаційна лекція, на якій подається і пояснюється готова інформація, яку потрібно запам'ятати. Сьогодні лекція спрямована на збагачення студентів новітньою науковою інформацією, висвітлює невирішені питання в конкретній галузі науки, викликає інтерес до дисципліни, дає установку на самостійну роботу, аналіз і навчальний пошук.

Лекції систематичного курсу мають тематичний характер і послідовно розкривають зміст навчального предмета, його місце й роль у підготовці спеціалістів. Крім традиційних, установчих, вступних лекцій слід назвати оглядові, які читаються, як правило, на випускних курсах перед державними іспитами, а також для студентів-заочників, коли необхідно проаналізувати нові проблеми, що з'явилися в науці в останні роки, а також лекції-дискусії, що проводяться зі складних тем, які мають неоднозначне тлумачення й рішення.

Лекція-дискусія може починатися завдяки питанням студентів, які вони ставлять протягом занять. Викладач відповідає, розмірковує і задає нові питання студентам, привертає їхню увагу до дискусії. Викладач створює доброзичливу атмосферу для дискусії, реалізуючи функції учасника її, організатора. Дискусія може займати як всю лекцію, так і бути лише її складовою.

Лекція-прес-конференція. Викладач називає тему лекції, просить студентів письмово поставити йому питання з цієї теми; питання класифікуються. Відповідь на питання відбувається в контексті викладення тексту лекції і загострюються як висновок наприкінці її.

Лекція-діалог – різновид лекції проблемної у діалозі двох, трьох викладачів. У ході такої лекції моделюються реальні ситуації обговорення теоретичних і практичних питань спеціалістами, представниками двох різних наукових шкіл, теоретиком і практиком. Головною умовою ефективності цієї лекції є культура дискусії викладачів, активність студентів під час дискусії.

Лекція-візуалізація виникла як результат пошуку нових можливостей реалізації принципу наочності, яка не тільки сприяє більш успішному сприйняттю і запам'ятовуванню навчального матеріалу, але й дозволяє глибше проникнути в сутність явищ, що пізнаються. Візуалізована лекція являє собою усну інформацію, перетворену у візуальну форму. Підготовка такої лекції полягає в реконструюванні змісту лекції або її частини у візуальну форму для подання студентам через ТЗН або через слайди, малюнки, схеми тощо. Читання такої лекції полягає у розгорнутому коментуванні підготовлених візуальних матеріалів, які забезпечують систематизацію знань; засвоєння нової інформації, створення і розв'язання проблемних ситуацій, демонстрацію різних способів візуалізації. Головне утруднення при проведенні такої лекції – підготовка, розробка візуальних засобів і режисура процесу читання лекції. Для такої лекції підходить не

будь-який матеріал, і не будь-яка навчальна дисципліна. Але елементи такої лекції можливо й доцільно використовувати при читанні будь-якого предмета.

Семінар – (від лат. *Seminarium* – розсадник) – особлива форма занять з певної теми, предмету. Семінар проводиться з метою формування вмінь і навичок самостійної роботи, аналізу літератури, виявлення системи знань, а також з метою систематизації і узагальнення знань; оцінки знань, умінь та навичок. Семінарські заняття мають давню історію. Так, семінари проводилися у грецьких і римських школах як поєднання диспутів, повідомлень учнів, коментарів і підсумку вчителів.

Навчальна екскурсія – це форма організації навчання в умовах природного ландшафту, виробництва, музею, виставки з метою спостереження і вивчення учнями різних об'єктів і явищ. Характерною ознакою заняття: вивчення об'єктів пов'язано з рухом студентів. Завдання екскурсії: розвиток здібностей студентів діяти з пізнавальної позиції в світі, що оточує, оволодіння уміннями безпосередньо сприймати і вивчати життєві явища, процеси, формування емоційних якостей (почуття прекрасного, радості пізнання, бажання бути корисним суспільству).

Консультація – одна із важливих форм навчального процесу і знаходиться у безпосередній взаємодії з іншими формами роботи із студентами.

Самостійна робота студентів є важливою формою навчання у вищій школі. Викладач ВНЗ виконує організаційну, координуючу, управлінську, стимулюючу, оцінну функції. Викладач не тільки визначає конкретні завдання студенту, а й складає методичні рекомендації, рекомендує посібники, список необхідної літератури. Під самостійною роботою студентів (СРС) іноді розуміють не тільки організаційну форму, в якій відбувається навчальний процес, але й метод, прийом, засіб навчання.

Ефективність самостійної роботи залежить від активності студента, сформованості професійної спрямованості, рівня розвитку пізнавального інтересу, а також умінь організувати себе на процес пізнання, працювати з літературою тощо. **Самостійна робота** – це робота студентів, що планується, виконується згідно завдань викладача і під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.

Тема 8. Методи і засоби навчання у ЗВО

Лекція 6

1. Підходи до класифікації методів навчання.
2. Активні та інтерактивні методи навчання.
3. Педагогічні прийоми привертання уваги здобувачів освіти.

Метод навчання – (від грец. Methodos – шлях пізнання, спосіб знаходження істини) впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності педагога та учнів з метою досягнення освітньої мети.

Прийом навчання – залежить від індивідуального стилю діяльності педагога і сприяє підвищенню ефективності метода навчання. Складова метода навчання.

Засоби навчання – сукупність предметів, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію мети освітнього процесу; різноманітне навчальне обладнання, предмети матеріального та духовного світу

Інтерактивні методи навчання - термін «інтерактивна педагогіка» був введений в обіг в 1975р. німецьким вченим Гансом Фріцем.

Ознаки інтерактивних методів навчання (за О.Пометун)

- Полілог - багатоголосся, у якому можна почути голос кожного учасника педагогічної взаємодії ,
- Діалог - сприйняття учасниками педагогічного процесу самих себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії ,
- Мисленнєва діяльність – організація інтенсивної розумової діяльності викладача та студентів ,
- Смыслотворчість - процес усвідомленого створення (творіння, побудови) студентами і викладачем нових для себе значень, суті предметів і явищ оточуючої реальності в межах обговорюваної теми ,
- Міжсуб'єктні відносини,
- Свобода вибору - свідоме регулювання і активізація своєї поведінки, педагогічної взаємодії, які сприяють оптимальному розвитку, саморозвитку ,
- Створення ситуації успіху,
- Позитивність і оптимістичність оцінювання,
- Рефлексія

Тема 9. Сучасні освітні технології

Лекція 7

План

1. Сутність понять «технологія», «педагогічна технологія».
2. Джерела, складові нових педагогічних технологій. Критерії технологічності.
3. Технологія особистісно орієнтованого навчання. Ігрова технологія навчання.
4. Інформаційно-комунікативні технології навчання.
5. Технологія проблемного навчання. Технологія проектного навчання.

Педагогічні інновації (англ. *innovation* – нововведення) – зміни в освітньому процесі педагогічної системи з метою її оновлення, поліпшення, вдосконалення

Ознаки і критерії інновацій закладів вищої освіти:

- освітній процес базується на принципі природної доцільності і підпорядкованих йому принципах класичної педагогіки;
- педагогічна система еволюціонує в гуманістичному напрямі;
- організація освітнього процесу не викликає перевантаження студентів і педагогів;
- високі результати освітнього процесу досягаються не за рахунок селекції (відбору) студентів і викладачів, а за рахунок використання нерозкритих і незадіяних можливостей системи;
- продуктивність освітнього процесу не є прямим наслідком упровадження дорогих засобів і медіа-систем.

Технологія - сукупність знань про засоби здійснення процесів, за яких відбувається якісна зміна об'єкта; інструментарій досягнення цілей.

Змістовий взаємозв'язок понять:

1. освітні технології – відбивають загальну стратегію розвитку освіти (гуманістична парадигма освіти);
2. педагогічні технології – втілюють тактику реалізації освіти на базі ЗВО шляхом впровадження моделей (особистісно-орієнтованого розвивального навчання, проблемного навчання);
3. технології навчання – шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання;
4. педагогічна техніка – відбиває рівень майстерності педагога.

Основні компоненти педагогічних технологій:

- концептуальний, який відображає "ідеологію" проектування і впровадження педагогічної технології;

- змістово-процесуальний, який відображає мету (загальну і конкретні цілі); зміст навчального матеріалу, методи і форми навчання, виховання, розвитку учнів; методи і форми педагогічної діяльності вчителя; діяльність учителя з управління навчально-виховним процесом;
- професійний компонент, який відображає залежність успішності функціонування і відтворення спроектованої педагогічної технології від рівня педагогічної майстерності вчителя.

Педагогічна технологія повинна задовольняти основні методологічні вимоги (критерії технологічності), а саме:

- концептуальність (кожна педагогічна технологія має спиратися на відповідну наукову концепцію, що охоплює філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей);
- системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність);
- керованість, яка припускає можливість діагностичного ціле покладання, планування, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів;
- ефективність (сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними витратами, гарантувати досягнення запланованого стандарту навчання);
- відтворюваність, що передбачає можливість застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами.

Джерела і складові нових педагогічних технологій – це соціальне перетворення і нове педагогічне мислення; суспільні, педагогічні, психологічні науки; сучасний передовий педагогічний досвід; історичний український і зарубіжний досвід (надбання попередніх поколінь); народна педагогіка.

Сучасні педагогічні технології:

- ◆ *особистісно-орієнтована технологія навчання;*
- ◆ *модульна технологія навчання;*
- ◆ *інформаційно-комунікативні технології навчання;*
- ◆ *ігрова технологія навчання;*
- ◆ *технологія проблемного навчання....*

Особистісно-орієнтована технологія навчання. Особистісно-орієнтоване навчання - навчання, у центрі якого - особистість вихованця, його самобутність, самоцінність, суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривають, а потім узгоджують зі змістом освіти. Виокремлюють три моделі особистісно-орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну.

Особливостями дистанційної форми навчання порівняно з традиційною звично вважають:

- Гнучкість. Студенти, які навчаються за дистанційною формою навчання, як правило, не відвідують регулярних занять у вигляді лекцій та семінарів, а працюють у зручний для себе час у зручному місці та в зручному темпі, що дає значну перевагу для тих, хто не може або не хоче змінити свій зручний ритм життя. Кожний може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для засвоєння предмета й отримання необхідних заліків з вибраних курсів, що забезпечує принципово новий доступ до освіти за умов збереження її якостей.

- Модульність (або модульний виклад навчального матеріалу). В основу програми ДН закладено модульний принцип. Кожна окрема дисципліна або низка дисциплін, що їх освоїли студенти, створюють цілісне уявлення про відповідну предметну сферу. Це дає змогу з переліку незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або груповим потребам.

- Паралельність. Можна поєднувати основну професійну діяльність з навчанням.

- Віддаленість. Відстань від місця перебування того, хто навчається, до навчального закладу (за умови якісної роботи зв'язку) не є перешкодою для ефективного освітнього процесу.

- Асинхронність. У процесі навчання і той, хто навчається, і той, хто навчається, можуть реалізовувати технологію навчання та учіння незалежно в часі, тобто за зручним для кожного розкладом і в зручному темпі.

- Масовість. Кількість студентів дистанційної форми навчання не є критичним параметром. Вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації (електронні бібліотеки, бази даних), а також можуть спілкуватися один з одним і з викладачем через засоби зв'язку або за допомогою інших засобів інформаційних технологій.

- Рентабельність. Йдеться про ефективність ДН. Середня оцінка зарубіжних і українських освітніх систем ДН засвідчує, що вартість їх приблизно на 50% дешевша, в основному завдяки ефективнішому використанню наявних навчальних площ і технічних засобів інформаційних технологій, а також більш сконцентрованому змісту навчальних матеріалів та орієнтованості технологій ДН на значну кількість студентів

- Статус науково-педагогічного працівника. Йдеться про нову роль викладача, коли він виконує такі функції, як координація пізнавального процесу, корекція курсу, який вивчають, консультування, керівництво навчальними проектами і т. д. Взаємодія з тими, хто навчається, може здійснюватися і за допомогою електронної пошти, і під час безпосереднього контакту.

- Статус студента. Точніше, нова роль того, хто навчається, або, як більш прийнято в системі ДН, слухача. Щоб пройти ДН, від нього вимагають

особливої мотивованості, самоорганізації, працелюбності і необхідного початкового рівня освіти.

- Нові інформаційні технології. У ДН використовують переважно нові інформаційні технології (комп'ютери, аудіо, відеотехніка, системи телекомунікації та ін.).

Ігрова технологія. Гра – вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається, формується і удосконалюється самоуправління поведінкою
Дидактична гра – вид діяльності в умовах ситуацій, що моделюють умови майбутньої професійної діяльності. **Використовується в ВШ:**

- ◆ В якості самостійної технології для засвоєння теми, розділу, поняття
- ◆ Як елемент іншої технології
- ◆ В якості семінару або його окремих частин (вступ, пояснення, закріплення, контроль).

Тема 10. Педагогічний контроль в освітньому процесі ЗВО

Лекція 8

План

1. Сутність контролю. Основні функції та принципи контролю знань, вмінь та навичок студентів.
2. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
3. Методи і форми контролю. Засоби діагностики якості освіти.
4. Рейтингова система оцінювання рівня успішності студентів.
5. Історія контролю й оцінювання знань, вмінь та навичок студентів (самостійно).
6. Контроль якості вищої освіти в контексті Болонського процесу.

Педагогічний контроль – це послідовність дій викладача, що включає 4 етапи: постановка діагностичної мети, розробка контрольного завдання, організація контролю, аналіз результатів навчальної діяльності.

Функції контролю: контролююча, навчальна, діагностично-керуюча, стимулюючо-мотиваційна, розвивальна, виховна.

Педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень студентів: об'єктивність оцінювання, індивідуальний характер оцінювання, гласність контролю, всебічність оцінювання, диференційованість оцінювання., різноманітність форм, методів контролю, що створює умови для реалізації функції контролю, підвищення інтересу студентів до його проведення і результатів, етичність ставлення до студента, повага до нього, валідність і надійність контролю, підготовка студентів до здійснення контролю і самоконтролю знань.

При визначенні навчальних досягнень студентів аналізу підлягають:

- характеристика відповіді студента (цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність);
- якість знань (осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність);
- ступінь сформованості умінь і навичок;
- рівень оволодіння розумовими операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, аргументувати, узагальнювати, робити висновки тощо);
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формувати

гіпотези, розв'язувати проблеми);

- самостійність оцінних суджень.

Методи і форми контролю – це способи, за допомогою яких забезпечується зворотній зв'язок між студентом і викладачем у навчальному процесі. Серед них:

1. Спостереження за навчальною роботою студентів.
2. Усне опитування. Воно може бути індивідуальним і фронтальним.
3. Письмовий контроль.

4. Комбіноване опитування (ущільнене), при якому викладач одночасно запрошує для відповіді одразу кількох студентів, один з яких відповідає усно, один-два готуються для відповіді біля дошки, три-чотири особи працюють за картками на місцях. З рештою студентів проводиться інший вид роботи або подібний тому, що роблять біля дошки, але на іншому матеріалі.

3. Тестовий контроль.

4. Практичний контроль дозволяє впевнитися в тому, наскільки студент опанував знаннями і вміннями, як він використовує одержані знання в практичній роботі (проведення дослідів, робота лабораторіях тощо).

5. Самоконтроль. Виявленням самоконтролю можуть бути авторецензування виконаних робіт.

6. Заліки та екзамени. Досвідчені викладачі нерідко проводять екзамени за білетами у вигляді вільної бесіди. При цьому запитання білета виступають стрижнем такої бесіди, а оцінка оголошується як її підсумок. *Екзамен з «відкритим підручником»* розрахований насамперед на перевірку вміння швидко знайти необхідну інформацію, користуватися додатковою літературою, довідниками, навчальними посібниками тощо. *Екзамен-автомат* часто практикується викладачами щодо студентів-відмінників, які серйозно і систематично працюють протягом року. *Державні випускні екзамени* приймає державна екзаменаційна комісія у наперед визначеному і затвердженому складі.

У жовтні 2009 року у ВНЗ було офіційно запроваджено ECTS. Система кредитів ECTS на один навчальний рік становить 60 кредитів навчальної діяльності студентів очної форми навчання.

Система залікових кредитів виконує дві основні *функції*:

– перезаліку навчальних дисциплін (або їх окремих частин), які студент за власним бажанням вивчав в іншому ВНЗ;

– накопичення кредитів – студент може отримувати вищу освіту «порціями», перериваючи навчання або неодноразово змінюючи ВНЗ.

Студент може отримати певну суму залікових одиниць – кредитів тільки при одержанні ним позитивної оцінки з навчальної дисципліни або її частини.

Контроль успішності студента здійснюється у формі поточного, модульного та підсумкового контролю.

Поточний контроль – це оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення кожного аудиторного заняття.

Модульний контроль – оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу залікових модулів.

Підсумковий контроль – здійснюється по завершенню вивчення всіх тем модуля на останньому занятті. До підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Болонський процес передбачає введення єдиної для всіх європейських ВНЗ системи обліку успішності навчання студентів, яка дозволить перевести оцінки студентів, отримані в окремих ВНЗ, у єдину для всіх країн Європи оціночну шкалу ECTS.